

seljence in njihove potomce iz izvorno lombardskega prostora oziroma natančneje z območja mesta Bergamo, ki so se priselili ali delovali v slovenskih deželah med koncem srednjega in novega veka. Na kratko so posamično obravnavne posamezne generacije družin Lanthieri, Bucelleni, Valvasorji in Zoisi. Predvsem so omenjeni njihovi najvidnejši predstavniki in njihovi vplivi in dosežki, s katerimi so zaznamovali zgodovino slovenskega prostora. Omenjene priseljence povezuje več dejavnikov; poleg tega, da so bili vsi izvorno iz Bergama, je bila njihov temeljni vzgib za priselitev v slovenske dežele trgovska dejavnost. To so sčasoma dopolnjevali z industrijskimi in zemljiškimi naložbami, s pridobivanjem ter posedovanjem gospostev, fevdov in plemiških nazivov, vključevanjem v deželno plemstvo ter vključevanjem v finančno dejavnost, kamor štejejo tudi posojila za vladarjevo blagajno. Dobi priseljevanja sta bili dve, prva se umešča med konec srednjega in v začetek novega veka, ko so se trgovci naseljevali v mesta trgovskega prometa z usnjem in živino ter železarska središča, in druga v prvi polovici 18. stoletja, ko je Avstrija pričela z aktivno merkantilistično politiko in so se trgovci vključevali v različne gospodarske sektorje. Poleg ekonomskih in družbenih strategij jim gre pripisati tudi številne inovacije, tako na tehničnem in tehnološkem področju kot tudi na kulturnem in znanstvenem.

Posebno noto poglavjem dajejo citati arhivskih virov ter skice in zemljevidi posameznih obmejnih območij. Čeprav prispevki obravnavajo različne tematike s področja zgodovine Goriške in Tolminske v novem veku, tvorijo skupaj povezano in smiselno celoto ter omogočajo enovit vpogled v zgodovino slovenskega obmejnega prostora vzhodno od Benetk.

Ines Beguš

**700 let Nadgorice (ur. Janko Jarc).
Nadgorica: Odbor za proslavo 700-letnice,
2000, 112 strani.**

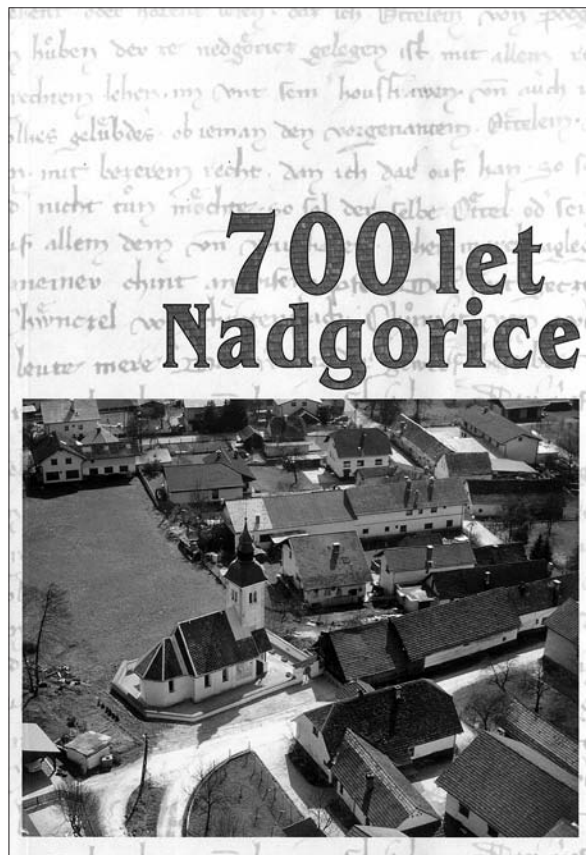
Čeprav je minilo že nekaj let, odkar je izšel zbornik z naslovom »700 let Nadgorice«, majhnega kraja nekaj kilometrov severno od Ljubljane ob Zasavski cesti pod Soteškim hribom, strnjjenega okrog cerkvice sv. Janeza Krstnika, je ta knjiga še vedno zelo aktualna. Ker prihaja v zadnjem času v središče megalomanskih načrtov gradbenih lobijev, je prav, da opozorim nanjo. Po spremenjenem Prostorskem gradbenem načrtu mesta Ljubljane naj bi se namreč 38 ha najboljše kmetijske zemlje na območju Nadgorice žrtvovalo za trgovsko-logistični center, povezan s poligonom varne vožnje in kartinga ter zabaviščnimi objekti. Četrtna skupnost Črnuče, v katere okvir spa-

da vas Nadgorica, odločno nasprotuje temu projektu in z zbiranjem podpisov občanov skuša to namero preprečiti.

Pohvalno je, da se je v Nadgorici našel krajan, ki mu je uspelo zbrati odbor za pripravo proslave 700-letnice kraja; v ta namen je ta odbor tudi izdal lično publikacijo.

Glavni urednik Janko Jarc v uvodnem članku navaja, da je vedno znova občudoval skrivnostno lepo vasico, ki se pod Soteškim hribom v vsej svoji prisrčni majhnosti stiska okoli cerkvice sv. Janeza Krstnika. O Nadgorici, ali kot pravijo domačini Nádgarca, ni veliko zapisanega. Uredniškemu odboru je uspelo iztrgati pozabi vsaj nekaj pomembnih ali manj pomembnih drobcev iz preteklosti kraja. Mnoge stare domačije so se sesule vase, na njihovih ruševinah so zrasle lepe sodobne družinske hiše.

V uvodnem prispevku je zgodovinar France M. Dolinar potrdil dejstvo sedemstoletnice kraja, ko je poročal o najdbi listine, ki navaja »ustanovni« datum. Tako je Nadgorica ena izmed redkih vasi, ki imajo zgodnji obstoj svojega kraja tudi dokumentirano dokazan. V Arhivu Republike Slovenije je namreč Dolinar odkril listino, ki je bila izdana na praznik sv. Martina, 11. novembra 1300. Listino je izdal Konrad Gallenberški, s katero je podelil Otu iz Nadgorice, njegovi ženi in njunim otrokom v fevd hubo v Nadgorici proti plačilu sedmih mark in pol oglejske veljave. Našel je še več drugih listin, ki vsaj nekoliko spre-

govorijo o času nastanka Nadgorice. Bolj podrobno glede zemljiške posesti in njihovih lastnikov pa razkriva urbar nemškega viteškega reda iz leta 1490. Avtor opozarja, da na podoben način dobimo konkretne podatke tudi v katastrih od sredine 18. stoletja dalje.

V novejši čas posega prispevek Ignaca Omersa *Med spomini in izročilom*. Z več zornih kotov spremlja življenje Nadgorice do druge svetovne vojne. Prvotno je bila vas gručasto naselje, razporejeno okoli cerkve tik pod Soteškim hribom, ki se je nekdaj imenoval Gora Oljka. Avtorja najprej zanima upravna pripadnost Nadgorice. Sledi obdelava domačih imen, kajti včasih je bila na vasi navada, da je vsaka hiša poleg priimka gospodarja imela tudi domače ime. Naveden je podroben spisek starih hišnih imen, kar je zelo pohvalno. Podrobno so obdelane prometne povezave z večjimi kraji (zavimo npr., kdaj se pojavi prvo kolo). V zvezi z obdelavo zaposlitvenih podrobnosti je v ospredje postavljeno kmetijstvo, kajti do druge svetovne vojne se je večina prebivalstva Nadgorice preživljala s kmetijstvom. Avtor predstavi tudi način obdelave zemlje in uporabo starega orodja. Dodatne zaposlitvene panoge so bile furmanstvo, pletarstvo, sadjarstvo in žganjekuha. V vasi so bile kar štiri gostilne, pri eni tudi trgovina. Kmečke pridelke so ženske s cizami vozile prodajat na ljubljansko tržnico. Električno napeljavo je Nadgorica dobila leta 1937. Vode v vasi ni nikoli primanjkovalo. Skoraj pri vsaki hiši so imeli vodnjake (šterne), v glavnem lesene. Nekateri so se ohranili do danes. Pozneje so napeljali vodovod. Avtorja prispevka zanima tudi prehrana prebivalstva in opozarja na nekatere specifične jedi. Še posebej se loti opisa šeg, cerkvenih praznovanj in pogrebov oz. slovesa od pokojnikov. V posebnem poglavju se avtor loti stavbarstva v vasi. Prvotne hiše so bile grajene delno iz kamna, delno iz lesa. Zaradi pogostih požarov se je ohranilo zelo malo prvotne stavbne arhitekture. Za vas Nadgorico so bili kozolci vedno značilni, kar dokazuje intenzivno kmečko dejavnost. Ob Zasavski cesti so bili postavljeni zelo gosto skupaj. Nekaj jih stoji še danes in so neme pričre preteklosti. Pisec se dotakne tudi notranje opreme hiš. Zelo zanimiv je opis oblačenja žena in mož, še posebej opis praznične noše. Na koncu te pripovedi se avtor zaustavi še pri podružnični cerkvi sv. Janeza Krstnika, ki dominira sredi vasi (cerkvi je v zborniku posvečen poseben prispevek). Zanimajo ga predvsem razne pobožnosti.

Cerkvi sv. Janeza Krstnika je posebno študijo namenil Blaž Resman. Njena zgodovina je arhivsko skromna, saj prvi znani zapis izvira šele iz 16. stoletja. Cerkev je gotovo starejša od omembe v virih. Verjetno je nastala kot krstna cerkev mengeške prazničnice. Predelave in popravila so skozi stoletja zabrisala vse znake prvotne podobe. Sedanji videz kaže skoraj samo tisto, kar se je z gradbenimi posegi dogajalo v 17. in 18. stoletju, ko so jo baročno predelali. Na južni strani se je ohranila monumentalna freska sv. Krištofa, ki je nasledila starejšo srednjeveško fresko. Največja dra-

gocenost nadgoriške cerkvice pa predstavlja notranja oprema, predvsem trije oltarji. Pravi biser je njen glavni oltar, primer oltarja iz druge polovice 18. stoletja. Leta 1913 so ga nameravali odstraniti in nadomestiti z novim, vendar je po prepovedi tedanjega konzervatorja Franceta Steleta ostal na starem mestu. Avtor v prilogi objavlja tudi dokumentacijo o dopisovanju glede zamenjave oltarja med škofijo in črnuškim župnikom. Danes je ugotovljeno, da je glavni oltar delo Henrika Mihaela Löhra, ki je bil tri desetletja v 18. stoletju najvidnejša kiparska osebnost na Kranjskem.

Andreja Žbogar se v svojem prispevku posveča razvoju Nadgorice v zadnjih dveh desetletjih, ko se je začelo spreminjati takratno vaško jedro. V sedemdesetih letih 20. stoletja je v delih Nadgorice nastalo popolnoma novo naselje individualnih hiš. Kmetijska usmerjenost je izgubila na pomenu. Vas je zaradi bližine mesta Ljubljane postala pomembna spalna četrt z izrazito vrtičkarsko usmerjenostjo.

Delovanju Prostovoljnega gasilskega društva Nadgorica skozi stoletja namenja svoj prispevek Miro Primar.

Karol Rustja se ukvarja z železniško povezavo med Ljubljano in Kamnikom, ki je na razočaranje Nadgoričanov obšla njihov kraj. Avtor omenja tudi nemško obvozno progno med Lazami in Šentvidom, ki se je takrat dotaknila tudi Nadgorice.

Na področje jezikoslovja se je spustil Damijan Kurent. V članku *Vsaka vas ima svoj glas* ga zanima originalna, stara nadgoriška govorica, in navaja več konkretnih jezikovnih posebnosti.

Zbornik zaključuje priložnostna pesmica avtorja Ignaca Omersa.

Imeniten zbornik, posvečen majhnemu vaškemu naselju v okolici Ljubljane, je bogato ilustriran in opremljen tudi z objavo nekaterih dokumentov.

Ignacij Voje

100 let gasilstva v Nadgorici (ur. France M. Dolinar et al.). Nadgorica: PGD, 2012, 120 strani.

Zbornik ob 100-letnici gasilstva v Nadgorici je izdalo Prostovoljno gasilsko društvo Nadgorica, prispevke pa je zbral uredniški odbor: dr. France M. Dolinar, Janko Jarc, Ignac Omers in Anton Kolenc.

Priložnostno pesem v uvodu je prispeval Ignac Omers. Prostovoljno gasilsko društvo Nadgorica zaobjema tri vasi: Nadgorico, Ježo in Prod. Njegova naloga je skrb za požarno varnost in pomoč ljudem v raznih nesrečah, ki jih prinaša vsakdanje življenje. V času obstoja društva sta se njegov položaj in organizacijska struktura zelo spreminjala, toda poslanstvo